Plan van aanpak evaluatie pilot Staatsliedenbuurt

Programma ‘Aanpak loodverontreinigingen in bodem’
Project tuinen

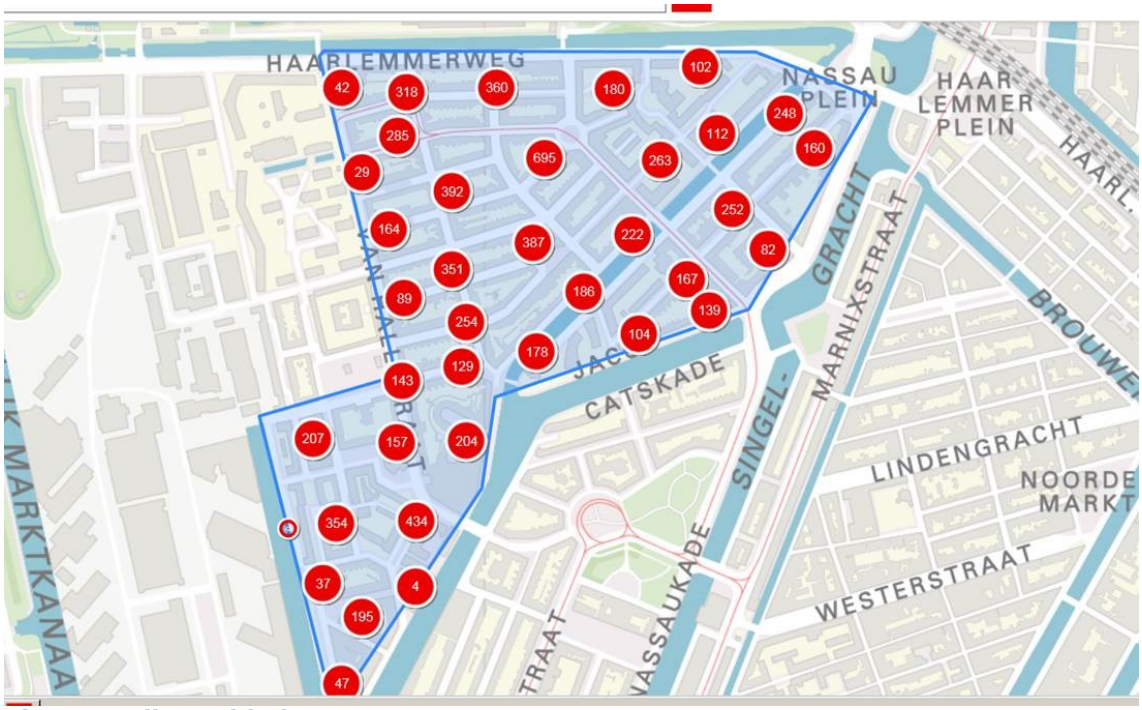

Figuur 1 Pilot gebied

1 Inleiding

In het begin van 2021 wil de gemeente Amsterdam starten met het actief informeren van bewoners over de aanwezigheid van lood in de oud stedelijke gebieden. Er wordt gestart met een pilot in de Staatsliedenbuurt. In deze wijk worden de hoogste gehalten van lood verwacht in de bodem en is sprake van een kenmerkende woonblokken structuur. In dit plan van aanpak wordt aangegeven welke informatie is er nodig om na de pilot de aanpak van de tuinen te verbeteren, maar ook hoe deze informatie wordt vergaard.

Doelstelling van het Programma ‘Aanpak loodverontreinigingen’ is: Het verminderen van blootstelling van jonge kinderen aan bodems met verhoogde loodgehalten.

De pilot wordt afgerond na het geven van 100 afzonderlijke adviezen. Naar verwachting is de pilot na 3 maanden afgerond.

Algemene gegevens Staatsliedenbuurt
In het gebied zijn circa 1324 woningen met tuin, waarvan 748 woningen in bezit bij een coöperatie. De verdeling onder de coöperaties is als volgt:
- Ymere - 225
- Rochdale - 339
- De Alliantie - 14
- Stadgenoot – 169
- De Key - 1

In de Staatsliedenbuurt wonen in totaal 13.162 personen, waarvan 502 in de leeftijd van 0 tot 3 jaar en 740 in de leeftijd van 4-11 jaar. Het percentage kinderen onder de 11 is 9,5 % In Amsterdam is het percentage kinderen onder de 11 jaar gemiddeld 12%. (Bron: data.amsterdam.nl)

Corporaties hebben op dit moment geen capaciteit om mee te werken aan deze pilot. Bij de corporaties moet het proces van beleidsvorming en het informeren van de organisatie nog opgestart worden. Daarom zullen alleen particuliere eigenaren worden aangeschreven op dit moment.

1.1 Gedragsverandering

De gebruiksadviezen vragen van bewoners een verandering in het gedrag. Bewoners kunnen zelf een risicocheck aanvragen, waardoor zij specifieke kennis van de verontreiniging en de blootstellingsroute krijgen. Bij de risicocheck worden maatwerk adviezen gegeven. Hiermee wordt gepoogd bewoners te motiveren om actief gebruiksadviezen op te volgen. Uit onderzoek van het RIVM

(2020) in de gemeente Zaanstad, waar actief is gecommuniceerd over lood blijkt dat 10% van de inwoners daadwerkelijk gebruiksadviezen opvolgt, bovenop de standaard basishygiëne. Uit dit onderzoek is gebleken dat de meeste bewoners de informatie over lood via de huispost hebben ontvangen. Algemene campagnes lijken een beperkt bereik te hebben.

Veranderingen in gedrag zijn echter zeer moeilijk te bewerkstelligen. Of de veranderingen echt plaats vinden hangt van veel factoren af. Het gaat er om dat wij als gemeente begrijpen wat mensen beweegt vanuit hun zelf. Alleen met het aandragen van kennis zullen wij het gedrag niet veranderen. Om bewoners in beweging te krijgen zullen wij continu de aanpak moeten aanscherpen en op meerdere manieren diffuus lood onder de aandacht brengen.

Belangrijk voor het bereiken van de gedragsverandering is begrijpen wat bewoners nodig hebben om het de gebruiksadviezen op te volgen, maar ook wat er voor nodig is om bijvoorbeeld inrichtingsmaatregelen te kunnen treffen. Wat houdt hen op dit moment tegen?

Om te kunnen evalueren of de gebruiksadviezen effectief zijn en om te weten welke aanpak het best werkt is het belangrijk om een nulsituatie vast te leggen. Nadat de pilot is uitgevoerd, moet nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de belemmeringen die door bewoners worden ervaren om de gebruiksadviezen op te volgen.

Om de aanpak te verbeteren en uit te bouwen en de promoten/ versnellen is het instellen van en sponsor groep mogelijk een geschikte optie.

2 Respons, communicatie en handelingsbereidheid van tuineigenaren

Bij het evalueren van deze pilot moeten we rekening houden met de kenmerken van de wijk. Zo is in de Staatsliedenbuurt geen spraken grootschalige renovatie of herstructurering. Het is een zogenaamde statische wijk. Bereidheid tot eventuele bodemsanering zal daarom naar verwachting beperkt zijn, omdat dit veelal een erg ingrijpend en intensief traject is dat zich makkelijker laat uitvoeren in combinatie met bijvoorbeeld een verbouwing. Vermoedelijk zullen bewoners met een tuin daarom meer geneigd zijn om gebruiksadviezen en kleinschalige inrichtingsmaatregelen op te volgen.

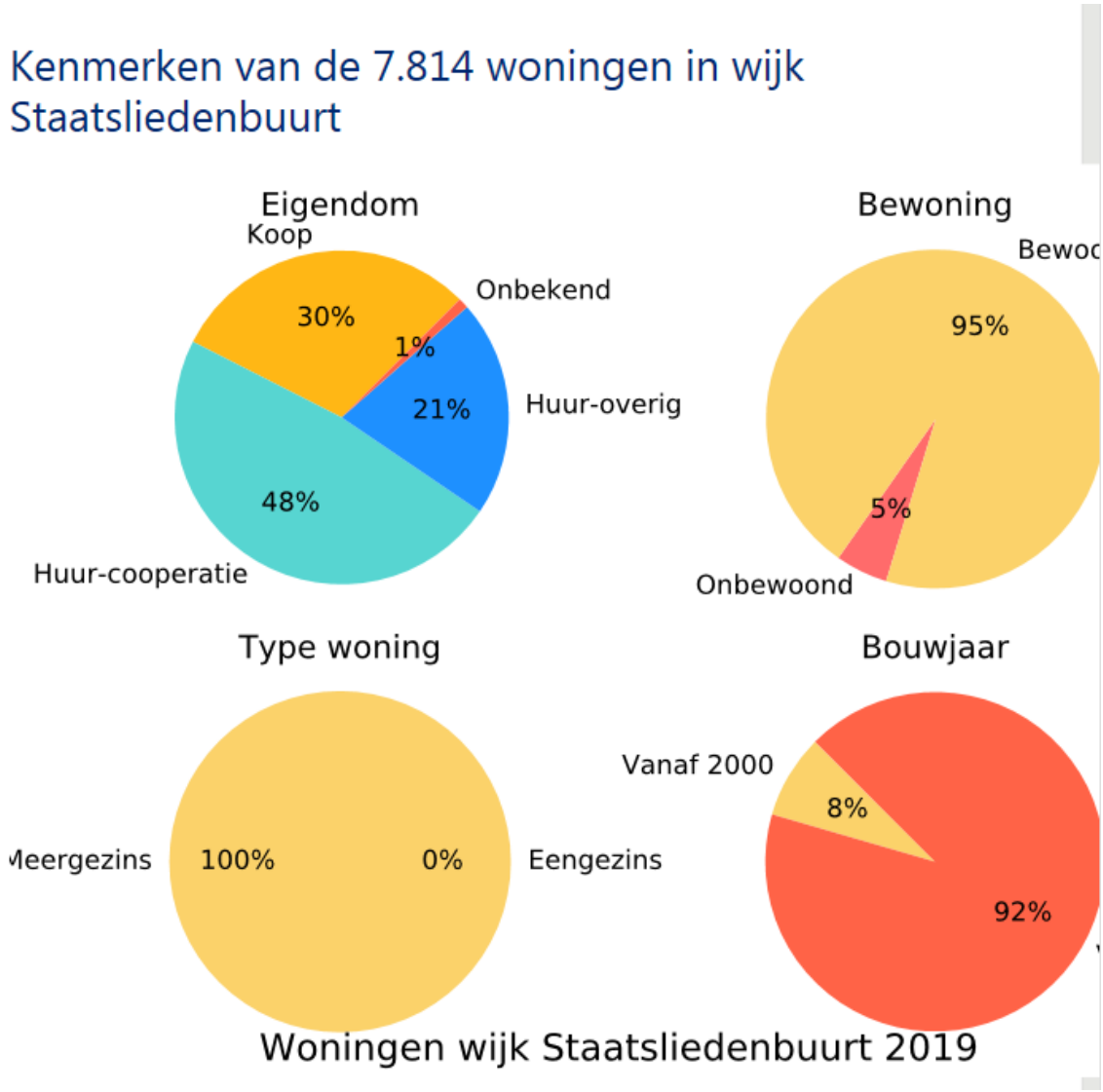

https://allecijfers.nl/wijk/staatsliedenbuurt-amsterdam/

Ongeveer de helft van de adressen bevind zich in een pand uit de bouwperiode 1900-1925.
Ongeveer de helft van de woningen betreft een coöperatie woning.

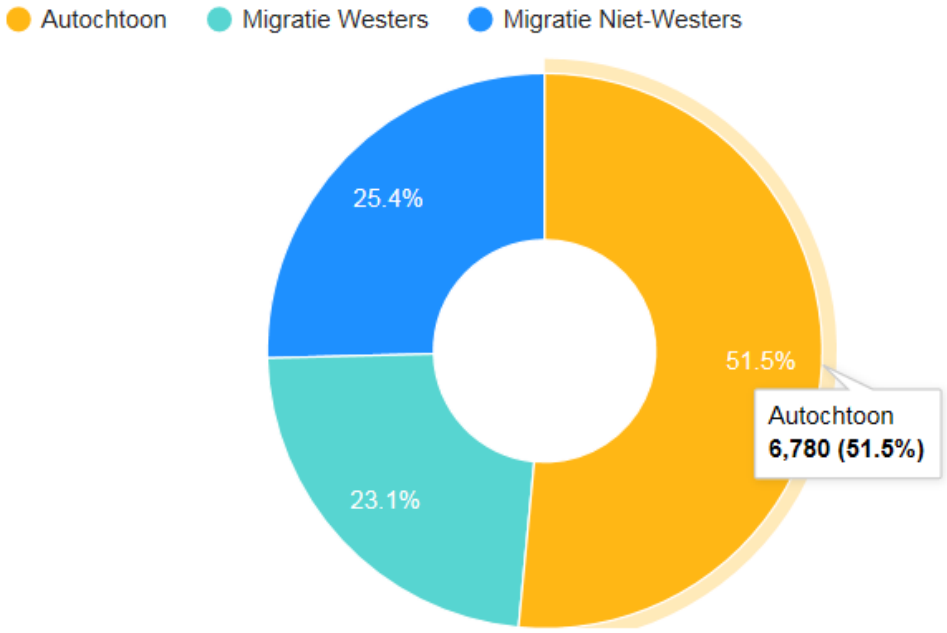

Donut diagram met een verdeling van de bevolking in wijk Staatsliedenbuurt naar autochtoon, migratie westers en migratie niet-westers.

De top 5 kenmerken van de Staatsliedenbuurt in cijfers ten opzichte van de rest van Nederland zijn:

- Er is sprake van een hoge bevolkingsdichtheid per km2. Ook ten opzichte van de bevolkingsdichtheid in Amsterdam is de dichtheid in de Staatsliedenbuurt hoog.
- De adressendichtheid is hoog.
- Het aantal personenauto’s naar oppervlakte is hoog
- Het aantal scholen binnen 3 km is hoog, maar benaderd wel het gemiddeld aantal scholen binnen 3 km zoals dat voorkomt in Amsterdam
- Het percentage inwoners in de leeftijdscategorie 25-45 jaar is 43%. In heel Amsterdam is dit 36%.

2.1 Vragen voor evaluatie en wijze van toetsing

Centrale vraag bij evaluatie van de aanpak in de pilot is: Helpt de risicocheck bewoners? Kunnen wij hen middels deze maatwerk aanpak activeren om gebruiksadviezen op te volgen en maatregelen te treffen?

2.1.1 Nulsituatie

Om vast te kunnen stellen of de risicocheck een nuttig middel is, moet bekend zijn of bewoners kennis van diffuus lood en gebruiksadviezen hadden, voordat de risicocheck was uitgevoerd?

- Bij het maken van de afspraak stelt de planner een aantal vaste vragen:
    - Hoe heeft u de informatie over lood/ risicocheck ontvangen? (brief aan huis, internetpagina of Nota bodembeheer, rainproof, of iets anders bv media)
    - Wist u dat er in de binnenstad sprake was van een verontreinigde bodem?
    - Wist u dat u blootstelling kon voorkomen door gebruiksadviezen op te volgen?
    - Waarom zou u de gebruiksadviezen wel of niet opvolgen?
    - Indien uw tuin verontreinigd blijkt te zijn, wat verwacht u dan van de gemeente Amsterdam?

2.1.2 Effectiviteit gebruiksadviezen

Het RIVM heeft de effectiviteit van gebruiksadviezen onderzocht in Zaanstad. Aan de hand van dit onderzoek is een methodiek ontwikkeld om in verschillende gemeenten dit onderzoek te reproduceren. De bewoners worden voor dit onderdeel middels een enquête benaderd. De vorm hiervan is verder nog vrij (digitaal, telefonisch of op papier).

Met de enquête willen wij antwoord krijgen op de volgende vragen:

Hoe kunnen de risico's van lood en de gebruiksadviezen het meest effectief gecommuniceerd worden?;
- Is de informatie over lood begrijpelijk?
- Heeft de bewoner de rapportage gelezen?
- Hoe kunnen we een zo groot mogelijke respons bereiken;
- Hoe kunnen we de informatie het best overdragen;
- Welke vragen leven er bij bewoners zodat we daar in onze communicatie rekening mee kunnen houden;
- Welke maatregelen worden door bewoners overwogen (gedragsaanpassing, kleine aanpassingen in de inrichting of sanering);
- Wat was de uitkomst van uw risicocheck en volgt u het advies op?
- Welke maatregelen neemt u niet? Waarom neemt u eventueel geen maatregelen?
- Is het advies in de rapportage van de risicocheck duidelijk?

2.2 Media

De boodschap die wordt gebracht is gevoelig. Het is belangrijk dat het juiste verhaal wordt verteld en bewoners niet onnodig ongerust worden gemaakt. Het verschijnen van een bericht over het loodproject kan een katalysator zijn om de boodschap te brengen. De boodschap kan echter ook negatief uitgelegd worden en zal dan om meer bestuurlijke aandacht vragen.

Voor het vervolgtraject van de pilot is het van belang hoe de lood- in-bodem boodschap in de media wordt opgepakt.

In de evaluatie worden de volgende vragen beantwoord:

- Hoe vaak is lood in de bodem in de media verschenen, in relatie tot de pilot?
    - Welke media zijn dit? (bv buurtkrant, facebook, anders?)
    - Wat is de tendens in het nieuwsbericht, Positief, negatief, informatief?

3 Organisatie, capaciteit en kosten

Voor het programma “Aanpak loodverontreinigingen bodem” is de functie van loodconsulent in het leven geroepen. Door het onderzoek door een loodconsulent uit te laten voeren, kan een advies op maat gegeven worden. Overdracht van de kennis over lood vindt direct naar de bewoner/ eigenaar van de tuin plaats.
Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat een risicocheck uitgevoerd moet worden door een bezoek van 2 medewerkers.

Uit eerdere studies van de gemeente Rotterdam en het RIVM is gebleken dat de kennis over diffuus lood vaak niet juist is. Eén van de conclusies van de studie van het RIVM is: “Met name het idee dat er voor de blootstelling aan lood geen veilige waarde is en dat het vooral van invloed is op het intelligentiequotiënt van jonge kinderen, zou bij voorkeur beter in de basiskennis verankerd worden”. Wij verwachten dat door het persoonlijk contact voorgaande boodschap beter overgebracht kan worden.

De persoonlijke benadering heeft echter wel gevolgen voor de capaciteit die benodigd is voor deze aanpak.

3.1 Loodapplicatie

Voor het verwerken van de meetgegevens wordt gewerkt aan de applicatie LooD365, waarmee middels het invullen van de gegevens over de locatie eenvoudig een rapportage gegenereerd kan worden. Op dit moment weten wij nog niet hoe functioneel deze applicatie is. Alle wensen en eisen voor het programma zijn kenbaar gemaakt bij de projectleider IV. De inzet van deze applicatie heeft grote invloed op de snelheid waarmee het onderzoek uitgevoerd kan worden, kwaliteit van de onderzoeken/ adviezen en capaciteit voor uitvoering van het onderzoek.

De planning is om de applicatie in februari 2021 beschikbaar te hebben.

3.2 Evaluatie aspecten organisatie

1) Hoe komen we tot een geschikte adressenlijst voor het aanschrijven van woningen met tuin?
   Door een medewerker van de afdeling bodem is een kaart ontwikkeld waarmee inzicht is verkregen
2) Hoeveel adressen kunnen in één keer aangeschreven worden, zodat de aanmelding goed te behappen zijn.?

Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat circa 30% van de bewoners zich aanmeld voor de risicocheck (ervaringscijfers Zaanstad). Op dit moment is het zo georganiseerd dat de XRF meter 1 week per maand gehuurd zal worden. In één week kunnen circa 25 adressen bezocht worden. Dit betekend dat er 75 adressen in 1 maand aangeschreven kunnen worden. Eventueel kan er flexibele inzet ingehuurd worden via één van de raamcontractanten, waardoor de hoeveelheid adressen die bezocht kunnen worden in 1 maand verdubbeld kunnen worden.

Hoeveel tijd heeft het gekost per tuin om een risicocheck uit te voeren?

- Hiervoor wordt per tuin geregistreerd hoeveel tijd het onderzoek heeft gekost
  - Voor het locatiebezoek
  - Advies nav het onderzoek
  - Vervolg Bijvoorbeeld ondersteuning bij sanering of invullen subsidieformulier

Overige vragen met betrekking tot organisatie:

- Zijn er bewoners die geen risicocheck laten uitvoeren, omdat er geen mogelijkheden zijn om in de avond een afspraak te maken? Moeten er meetavonden komen?
- Wat is de opkomst op de inloopspreekuren en hoeveel mensen hebben behoefte aan metingen en maatwerkadvies;
- Op welke wijze kunnen de inloop momenten het best georganiseerd worden? On-line of fysiek op het stadskantoor.

Hierbij moet rekening worden gehouden met de periode waarin de pilot wordt uitgevoerd. Door de coronapandemie hebben mensen minder persoonlijk contact en zullen bewoners minder geneigd zijn naar het inloopspreekuur op het stadskantoor te komen.

Opkomst;
Hoeveel bewoners maken gebruik van het inloopspreekuur
Hoeveel aanmeldingen zijn er voor het meetonderzoek
Hoeveel subsidie aanvragen zijn er voor de pilot wijk

Hoeveel vragen worden telefonisch, via de contactpagina of per mail gesteld nav de informatiebrief

Kosten:
Wat is het benodigd budget voor uitrol over de gehele stad:
- Kosten inzet XRF
- Inzet medewerkers afdeling bodem
- Inhuur externen
- Uitgekeerde subsidiebedrag

3.3 Samenwerking

Welke inzet is benodigd van de GGD?
Op welke manier kunnen we onze activiteiten combineren met onttegelacties /rainproof
Moet de samenwerking met Rainproof uitgebouwd worden?

4 Verontreinigingssituatie

Evaluatie van dit onderdeel geeft inzicht in de verwachting ten aanzien van de verontreinigingssituatie in het gebied. Op basis van de bodemkwaliteitskaart hebben wij een verwachting van de voorkomende loodgehalten in het gebied.

Evaluatie van dit onderdeel geeft niet direct inzicht in het verbeteren van de aanpak loodverontreinigingen in tuinen, maar geeft wel een beeld van de noodzaak om het project verder uit te rollen. En in welke mate de bodemkwaliteitskaart een betrouwbaar beeld geeft van de risico’s die te verwachten zijn.

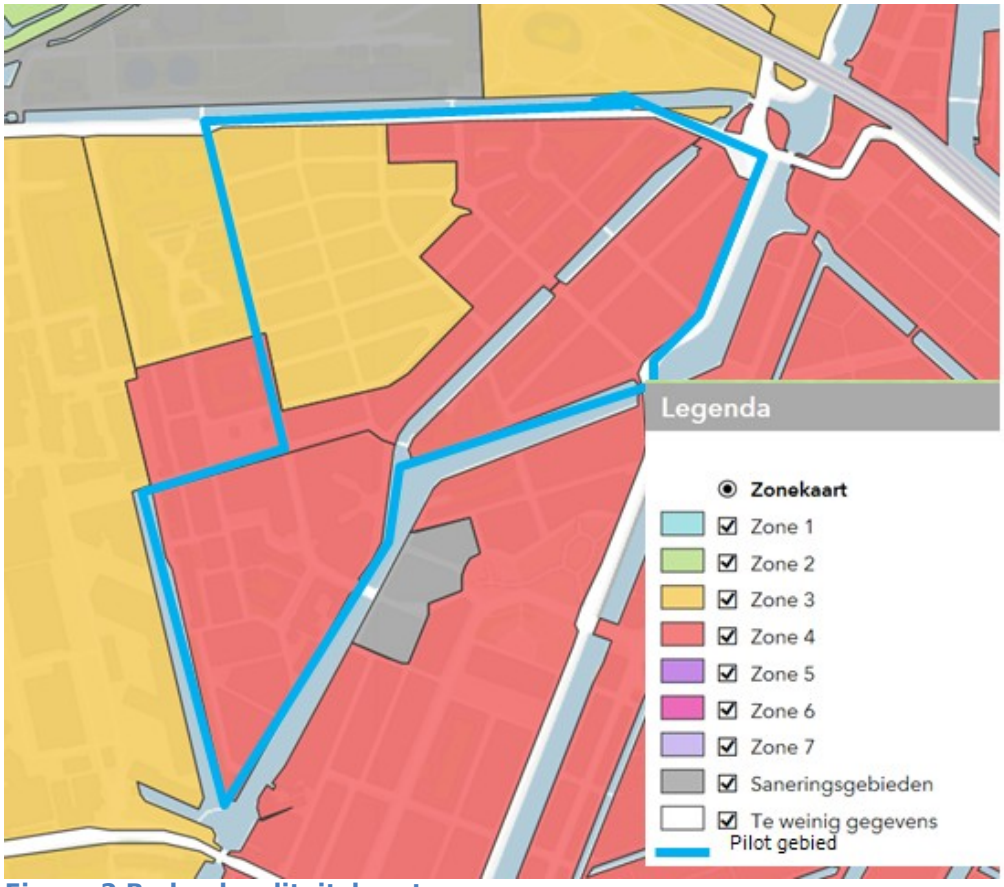

Figuur 2 Bodemkwaliteitskaart

			BKK (Standaard bodem)					Omgerekend naar absoluut gemeten gehalten							
Zone	Lutum	OS	P50	P75	P80	P95	Gem	P50	P75	P80	P95	Gem	Risico	Heterogeniteit	% oppervlak A'dam
3	6,3	5,9	76	210	254	673	179	55,61411765	153,6706	185,8682	492,4776	130,9859	Middel	1,4	4,8
4	4,3	4	328	694	822	1875	588	224,9694118	476,0024	563,7953	1286,029	403,2988	Hoog	3,9	2,1

Ter plaatse van zone 3 worden matig verhoogde loodgehalten verwacht, overwegend tussen de 100-370 mg/kg d.s. Ter plaatse van zone 3 worden in minimaal 25% van de metingen sterk verhoogde loodgehalten, boven het saneringscriterium verwacht. Opgemerkt wordt dat in deze verwachting puntbronnen, verontreinigingen vanuit bedrijfsmatig gebruik, niet zijn meegenomen. Gezien de historie van de wijk kunnen wij als gevolg van bedrijfsmatig gebruik wel meer verhoogde loodgehalte verwachten. Navolgend is een uitsnede opgenomen van de loodkaart van het gebied. Hierop is te zien dat het saneringscriterium in veel gebieden wordt overschreden, met uitzondering van de openbare gebieden.

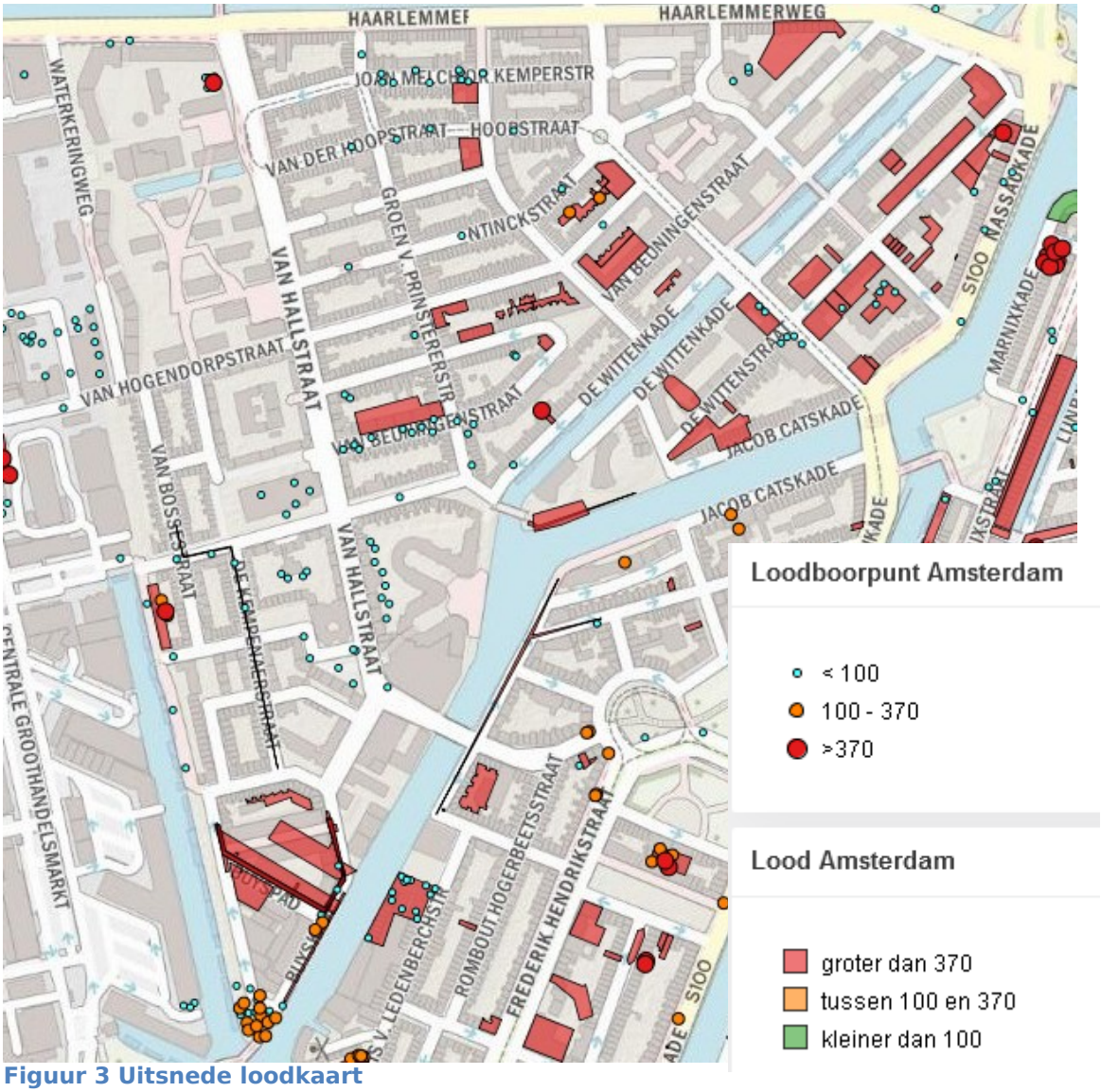

Figuur 3 Uitsnede loodkaart

4.1 Vragen voor evaluatie en wijze van toetsing

Vragen die wij op basis van de pilot beantwoord willen hebben, met betrekking tot de verontreinigingssituatie, zijn;

- Welk percentage van de tuinen overschrijdt de grenswaarde voor een verwaarloosbaar risico?
- Welk percentage van de tuinen overschrijdt het saneringscriterium in het pilot gebied?
- Correleert het percentage tuinen > verwaarloosbaar risico met de verwachtingen vanuit de bodemkwaliteitskaart?
- Correleert het percentage tuinen > saneringscriterium met de verwachtingen vanuit de bodemkwaliteitskaart?

5 Planning

Voor de pilot wordt een periode van 3 maanden uitgetrokken. Na afronding van de pilot wordt de fase 1 van de evaluatie in gang gezet. Hierbij worden de onderdelen Verontreinigingssituatie, Organisatie, capaciteit en kosten geëvalueerd.

Twee maanden na de afronding van de pilot wordt de enquête uitgestuurd waarmee informatie wordt verzameld op gebied van de Respons, communicatie en handelingsbereid.

De planning van de pilot+ evaluatie ziet er als volgt uit:

- Maart 2021 Start wijksgewijs aanschrijven bewoners
- Juni 2021 Einde pilot
- Juli 2021 Evaluatie verontreinigingssituatie en Organisatie, capaciteit en kosten
- Augustus/ september 2021 Uitsturen bewonersenquête uitsturen
- oktober 2021 uitwerken evaluatie
- november 2021 Afronden evaluatie + informeren bestuurder over resultaten pilot en vervolgaanpak